

**TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN ETİK DEĞERLERE YATKINLIĞININ
BELİRLENMESİ¹**

*DETERMINING TURKISH LANGUAGE TEACHERS' TENDENCY TOWARDS ETHICAL
VALUES*

Fesih SARIGÜL

Doktora öğrencisi, Uşak Üniversitesi, fesih_1991@hotmail.com, Uşak/Türkiye

Yrd.Doç.Dr. Fatih KANA

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi,
Çanakkale/Türkiye

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, Türkçe öğretmenlerinin etik değerlere yatkınlığının belirlenmesidir. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, Türkiye'nin batısında yer alan bir ilin ortaokullarında görev yapan toplam 296 Türkçe öğretmeni olup araştırmanın örneklemini ise, bu öğretmenler içerisinde 2015-2016 eğitim-öğretim yılında bu ilin merkezinde bulunan 60 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklem grubu seçkisiz örneklemeden basit/tesadüfi örnekleme yöntemiyle tespit edilmiştir. Araştırmanın veri toplama aracı olarak "Etik Değerlere Yatkınlık Ölçeği" kullanılmıştır. Daha sonra verilerin analizi SPSS 22.00 paket programından yararlanılarak yapılmıştır. Verilerin analizinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, t- testi, tek yönlü varyans analizinden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonucunda Türkçe öğretmenlerinin etik değerlere yatkın olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ahlak, Değerler Eğitimi, Etik, Etik Öğretmen, Türkçe Öğretmeni.

ABSTRACT

The aim of this study is to determine Turkish language teachers' tendency towards ethical values. Descriptive scanning model was used in the study. Scanning models are research approaches that aim to describe a current or past situation as it is. The population of the study was the 296 Turkish teachers in the province of located to the west of Turkey; however the sampling was made from the 60 Turkish teachers in the city center of this city during the 2015-2016 school year. The research group was selected in accordance with simple / random sampling, which is a form of non-random sampling technique. The data were collected by means of the "tendency towards ethical values" scale, which was developed by Kaya, (2015) after the due validity and reliability analyses. The collected data were then analyzed by means of the Statistics Package for Social Sciences (SPSS) version 22.00. Such statistical tests and analyses as frequency, percentage, arithmetical means, t- tests and one-way variance analysis were utilized for analyzing the data. The results reveal that there is an overall tendency of Turkish language teachers towards ethical values.

Keywords: Ethics, morals, teachers of ethics, Turkish Language Teacher, values of education.

1. GİRİŞ

Eğitimcilerin en temel hedefleri, eğitim verdikleri kişileri, etik kurallara göre eğitmektir. Her eğitim veren kişinin doğru-yanlış sınıflandırması bulunmaktadır. Bu sınıflandırma eğitim veren kişinin etik ve etik ile

¹ Bu araştırma birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

ilgili anlayışını yansıtır. Hangi davranışın doğru, hangisinin yanlış olduğu eğitimle görülebilir (Arslan, 2015). Bu bağlamda verilen eğitimin doğru, faydalı ve güzel bir eğitim olması gerekmektedir. Bu doğru, faydalı ve güzel kavramlar da hiç şüphesiz etik ilkelerin sağlamlığı ile ölçülebilmektedir. Etik ve eğitimin birbirini karşılıklı olarak tamamladığı ve etiğin, eğitim için çok önemli olduğu görülmektedir.

Etik kavramının teknolojinin gelişmesiyle beraber değerler yoluyla yaşamın içerisinde daha fazla yer aldığı görülmektedir. Her mesleğin kendine göre etik değerleri vardır. Son zamanlarda etik, karakter eğitimi ve değerler eğitimi ile ilgili dersler her öğretim kademesinde yerini almakta olup etik konular, televizyon ortamlarında tartışma konusu olarak yerini almaktadır. Bu bağlamda etik üzerine daha çok çalışmalar yapılması ve etik üzerinde daha çok durulması önem kazanmaktadır.

Etik, Arapça'da huy veya karakter gibi anlamlara karşılık gelmektedir (Cevizci, 2002). Etik ve ahlak kavramlarının birbirinin yerine kullanılmaktadır ama bu iki kavram birbirinden ayrıdır. Etik ile ahlak kelimelerinin birbiriyle özdeş kavramlar değildir ve ahlak, etiğin araştırma konusudur. Etik, felsefenin içerisinde bir disiplin olduğu ve bu disiplinin de ahlaki yargılar dahilinde ele alınan bir kavramdır (Frankena, 2007). Etik, ahlakın eylemlerini, dayandığı temellerini sorgulayan, inceleyen ve ortaya çıkaran bir disiplindir. Etik ve ahlakın aynı olmadığı ve ahlaki, etiğin bir araştırma alanı olarak görmektedir. Bu bağlamda etiğin, ahlakın doğasını anlamaya çalışan bir disiplin olduğu görülmektedir (Usta, 2011). Etik, kişisel ve toplumsal ahlaki yaşantıları düzenli bir şekilde anlama uğraşdır ve neyin doğru, neyin yanlış olduğunu ortaya çıkarmaya çalışan bir arayıştır (Ergüden, 2003). Bu arayış ile toplumda var olan eksiklikler giderilmeye çalışılmaktadır çünkü her toplumun bir çabası da toplumsal bir düzen oluşturmaktır.

Eğitim, bireyin kendini geliştirmesi ve gerçekleştirmesi; birtakım beceriler kazandırılması yolundaki davranışların tümü olarak tanımlanabilir. Eğitim, bireyin dünyaya gelmesiyle başlar ve insan yaşadığı sürece devam eder (Akyüz, 2009). Eğitimin en temel unsuru öğretmen olup öğretmenin öncelikli amacı topluma yön vermektir. Topluma yön verme sürecinde öğretmen, etik değerlere dikkat etmelidir.

Eğitimin oluş ve işleyişinde öğretmen, diğer öğelere anlam kazandıran ve eğitimin meydana gelip oluşmasında büyük etkisi olan bir etkidir (Hacıoğlu ve Alkan, 1997). Eğitimde ve öğretimde ulaşılması gerekenler her ne kadar iyi olursa olsun, verilecek olan dersin içeriği ne kadar çok amaca uygun seçilip organize edilirse edilsin, o ulaşılması gerekenlere ve anlayışlara sahip öğretmenler, elinde olmadıkça, eğitimden arzulanan sonuç elde edilemez (Sünbül, 2001). Eğitim içerisinde, öğretmenin çok önemli bir yeri olduğu görülmektedir.

Etik ve öğretmenlik, hedefler açısından incelendiğinde birbirini destekleyen ve tamamlayan kavramlar olarak görülmektedir. İdealist bir öğretmen, sorunsuz bir öğretmen, kabiliyetleri ile değil, aynı zamanda yaşam tarzı ile de insanlara hem ahlaki hem etik yönünden bir model oluşturmaktadır. Nitekim; bu tarzda olan bir öğretmen, öğrettikleriyle örnek alınan ve yaşayan ideal biri olarak görülmektedir (Pieper, 1999). Bu noktada öğretmenlik mesleği ile etik kavramı görünüşte benzer olmasa da gerçekte birbiri ile ayrılmaz bir bütündür. Çünkü; öğretmen davranışlarıyla, konuşmalarıyla ve hatta jest- mimikleriyle hem öğrenci hem de toplum üzerinde etki sahibidir. Öğretmenin, etik değerlere uygun bir şekilde hedeflenen eğitimi gerçekleştirmesinin çok önemli olduğu görülmektedir.

Bir öğretmen, karşısındakine bilgi ve beceri kazandırırken aynı şekilde davranış ve tutumlarıyla da öne çıkmaktadır (Çeliköz ve Çetin, 2004). Nitekim; bu bilgi, beceri, tutum ve davranışlar etik değerlere uygun bir şekilde olmalıdır. Çünkü; öğretmen, etik değerlere uygun hareket ettikçe öğrenciler üzerindeki etkisi de o derece olumlu olacaktır. Bu bağlamda etik kelimesi, her geçen gün önem kazanan ve bu önem kazanma ile son yıllardaki popüler kelimeler içinde yer almaya başlamıştır. İş yerlerinde, okullarda, resmi dairelerde, özel sektörde ve hatta sokakta dahi konuşulan bir kelime olmaktadır. Bilinçli veya bilinçsiz olsun birçok birey bu kelimeyi kullanmaktadır. Bu bağlamda etik ile ilgilenmek, etiğin toplumdaki işlevini aktif hale getirmek, bireyleri etik davranma konusunda uyarmak her geçen gün insanların olmazsa olmazları arasına girmektedir. Etik değerler, insan eylemleriyle doğrudan ilgilidir ve bu yüzden etikle ilgili kavramlar son zamanlarda çokça kullanılmaktadır (Altinkurt ve Yılmaz, 2011).

Günümüzde meslek etiğine olan ilginin, her geçen gün artmasının nedeni; bazı mesleklerde karşılaşılan etik sorunların giderek çoğalması veya bu sorunların farkına varılmaya başlanmasıdır (Tepe, 2000). Mesleklerde karşılaşılan bu sorunların çözümü için, etik ve etik ilkelere gereken duyarlılığın gösterilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de öğretmenlik, çok yön ve noktalardan bilimsel çalışmalara konu edilmemiştir. Bu yön ve noktaların bazıları; hem mesleki hem de mesleğe yüklenen toplumsal roller ve sorumluluklardır (Tan, 1996). Ülkemizde eğitim ve eğitim sistemi üzerine ciddi ve sürekli aralıklarla değişimler yapılmaktadır. Nitekim; bu

değişiklikler uzun soluklu olamamaktadır. Bunun bir nedeni, eğitimin önemli bir parçası olan öğretmenin sistem içerisinde gözardı edilmesi veya öğretmen davranışlarının ciddi bir şekilde denetlenmemiş olmasıdır. Bu bakımdan öğretmenin, davranışlarını etik ilkeler dahilinde sorgulaması önemli bir hale gelmektedir. Bu araştırmanın Türkçe öğretmenlerin etik değerlere yakınlık düzeyini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibi olmuştur:

1. Türkçe öğretmenlerinin etik değerlere yakınlığı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Türkçe öğretmenlerinin etik değerlere yakınlığı ile kıdem değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Türkçe öğretmenlerinin etik değerlere yakınlığı ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Türkçe öğretmenlerinin etik değerlere yakınlığı ile okulun bulunduğu sosyo-ekonomik değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Türkçe öğretmenlerinin etik değerlere yakınlığı ile gelir durumu değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, araştırmanın uygulanması, araştırmada kullanılan veri toplama teknikleri, veri analiz teknikleri, geçerlik güvenirlik çalışmaları hakkında bilgi verilecektir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, bir durumu var olunan biçimde betimlemeyi amaçlar. Bu modelde veriler olduğu gibi yansıtılır. Araştırmada asıl amaç, gözlemlemektir (Karasar, 2008). Araştırmadaki araştırma deseni, araştırmayla ilgili düşünceleri açık bir şekilde sergileyebilmeyi sağlayarak çalışmanın tasarımı için temellerinin atılmasında yardımcı olacaktır. Türkçe öğretmenlerinin etik değerlere yakınlığını ortaya koymak, bu süreçteki görüşlerini betimlemek ve herhangi bir değişime gitmeden bu görüşleri var olduğu gibi ortaya koymak için betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır.

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini, Türkiye'nin batısında yer alan bir ilde görevli toplam 296 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklemini ise, 2015-2016 eğitim- öğretim yılında Türkiye'nin batısında yer alan bir ili merkezinde görev yapan 60 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır.

Örneklem grubu seçkisiz örneklemeden basit/tesadüfi örnekleme yöntemiyle tespit edilmiştir. Basit/tesadüfi örnekleme yöntemi, örnekleme birimlerine kolay ulaşabilmek amacıyla seçilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, ve Demirel, 2016).

Tablo 1. Cinsiyete İlişkin Betimleyici İstatistikler

Cinsiyet							
Erkek		Kadın		Toplam			
F	%	f	%	F	%		
25	41,7	35	58,3	60	100		

Tablo 1 incelendiğinde öğretmenlerin, araştırmaya katılan öğretmenlerin %41,7'sinin erkek, %58,3'ünün kadın olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Mesleki Kıdeme İlişkin Betimsel İstatistikler

Mesleki Kıdem	f	%
0-5	8	%13.3
6-10	8	%13.3
11-15	18	%30
16-20	13	%21.7
21 ve üzeri	13	%21.7
Toplam	60	%100

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemleri incelendiğinde Araştırmaya katılan öğretmenlerin %13.3'ünün 0-5, %13.3'ünün 6-10, %30'unun 11-15, %21.7'sinin 16-20 ve %21.7'sinin 21 ve üzeri kıdem yılına sahip olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada, öğretmenlerin tutumlarını ve davranışlarını belirlemek için 16 maddeden oluşan Kaya (2015) tarafından geliştirilen "Etik Değerlere Yatkinlik Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa değeri .90 olarak bulunmuştur. Ölçek, geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu için araştırmada kullanılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin normallik şartlarını sağlayıp sağlamadığını belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda, Kolmogorov Simirnov testinin anlamlılık değeri $p=0.02$ olarak hesaplanmış, Kurtosis ve Skewness değer aralığı -1, +1 arasında kaldığı görülmüştür. Bu bulgular ışığında verilerin normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Verilerin türlerine göre, araştırmanın veri analizlerinde ilişkisiz örneklem için t-Testi, "Tek Yönlü Varyans Analizi" yapılmış "F" değerlerinin anlamlı çıkması durumunda farkların hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek için "Tukey" çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. SPSS 22.0 Paket programı yardımıyla gerçekleştirilen analizler 0.05 anlamlılık düzeyinde ele alınmıştır. Araştırmacı tarafından veri girişi yapılırken hatalı girilen veya gözden kaçırılan hataları düzeltmek için frekans analizi kullanılmıştır. Bu yöntemle hatalar tespit edilerek numara verilen anketlere geri dönülmüş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ayrıca bağımlı değişkeni etkileyecek uç değerler çalışmadan çıkarılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmadaki katılımcıların etik değerleri yatkinlik düzeyleri sosyo-demografik (cinsiyet, yaş, mesleki kıdem, okulun bulunduğu sosyo-ekonomik durum) değişkenleri açısından ele alınmış, sevgi, adalet, işbirliği ve yaş, cinsiyet, mesleki kıdem, okulun bulunduğu sosyo-ekonomik durum, gelir durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığına bakılmış ve Türkçe öğretmenlerinin etik değerlere yönelik yatkinliği incelenerek elde edilen veriler bulgular ve yorumda sunulmuştur. Ayrıca araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan analizlere ait istatistiksel sonuçlara yer verilmiş, elde edilen sonuçlar tablolarla ifade edilmiştir.

3.1. Türkçe Öğretmenlerinin Etik Değerlere Yatkinlikleriyle İlgili Görüşleri

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin Etik Değerlere Yatkinlik Ölçeği'nin uygulanmasıyla ilgili görüşleri veri toplama aracından elde edilen ortalama puanlar doğrultusunda en düşük ortalamadan en yüksek ortalamaya doğru verilmiştir.

Tablo 3. Türkçe Öğretmenlerinin Etik Değerlerle İlgili Görüşleri

Madde Numarası	Maddeler	N	X	sd
s7	Genel olarak kendimi sabırlı olarak tanımlarım.	60	4.07	.80
s14	Yeni şeyler yapma konusunda girişimciyimdir.	60	4.10	.75
s15	İnsanlara rol model olmaya çalışırım.	60	4.25	.73
s16	İnsanlarla işbirliği içerisinde çalışmaktan hoşlanırım.	60	4.50	.68
s2	Her yaştaki insana sevgi beslerim.	60	4.58	.79
s12	Şartlar ne olursa olsun bütün insanlara eşit davranırım.	60	4.60	.70
s10	Şartlar ne olursa olsun tarafsız davranırım.	60	4.62	.64
s11	Şartlar ne olursa olsun adaletli davranırım.	60	4.73	.48
s9	Şartlar ne olursa olsun ayrımcılık yapmam.	60	4.77	.46
s13	Şartlar ne olursa olsun dürüst davranırım.	60	4.81	.43
s4	İnsanların bana güven duymasını isterim.	60	4.85	.36
s3	İnsan olmanın gereklerini yerine getirmeye gayret ederim.	60	4.87	.34
s6	Yaptığım işlerde şeffaf olmaya çalışırım.	60	4.87	.34
s5	Devletin malına zarar vermekten kaçınırım.	60	4.87	.57
s1	Her yaştaki insana saygı duyarım.	60	4.87	.34
s8	İnsanların bana olan güvenlerini kötüye kullanmam.	60	4.90	.30

Türkçe öğretmenleri kendilerini; sabırlı ($\bar{X}=4.07$), girişimci ($\bar{X}=4.10$), insanlara rol model olan ($\bar{X}=4.25$), insanlarla işbirliği içerisinde çalışmaktan hoşlanan. ($\bar{X}=4.50$), her yaştaki insana sevgi besleyen ($\bar{X}=4.58$), bütün insanlara eşit davranan ($\bar{X}=4.60$), tarafsız davranan ($\bar{X}=4.62$), adaletli davranan ($\bar{X}=4.73$), ayrımcılık yapmayan ($\bar{X}=4.77$), dürüst davranan ($\bar{X}=4.82$), güven duyulmasını isteyen ($\bar{X}=4.85$), insan

olmanın gereklerini yerine getirmeye gayret edinen ($\bar{X}=4.87$), yaptığı işlerde şeffaf olmaya çalışan ($\bar{X}=4.87$), devletin malına zarar vermekten kaçınan ($\bar{X}=4.87$), Her yaştaki insana saygı duyan ($\bar{X}=4.87$), insanların güvenlerini kötüye kullanmayan ($\bar{X}=4.90$) bireyler olarak görmektedirler. Öğretmenlik mesleğinin anahtarı sabır olmasına rağmen bazı öğretmenlerin kendilerini sabırlı olarak görmedikleri ortaya çıkmıştır.

3.2. Türkçe Öğretmenlerinin Etik Değerlere Yatkinliklarıyla İlgili Görüşlerinin Cinsiyete Göre Sonuçları

Bu başlık adı altında ortaokullarda görev yapan Türkçe öğretmenlerinin cinsiyetleri açısından etik değerlere yatkinlik ölçeğinin uygulanmasıyla sevgi, adalet işbirliği düzeylerine bakılmıştır.

Tablo 4. Türkçe Öğretmenlerinin Etik Değerlere Yatkinliklarıyla İlgili Görüşlerinin Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları

Alt Boyutlar		N	\bar{X}	sd	t	P
Sevgi	Erkek	25	4.67	.32	-1.37	.17
	Kadın	35	4.78	.29		
Adalet	Erkek	25	4.60	.46	-1.55	.12
	Kadın	35	4.78	.44		
İşbirliği	Erkek	25	4.13	.57	-1.81	.07
	Kadın	35	4.39	.52		

*p<.05

**p<.01

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin cinsiyetleriyle sevgi, adalet ve işbirliği boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

3.3. Türkçe Öğretmenlerinin Etik Değerlere Yatkinliklarıyla İlgili Görüşlerinin Kıdemlerine İlişkin Sonuçları

Bu başlık altında etik değerlere yatkinlik ölçeği Türkçe öğretmenlerine uygulanarak Türkçe öğretmenlerinin sevgi, adalet, işbirliği mesleki kıdemleri açısından anlamlı bir farkın olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 5. Türkçe Öğretmenlerinin Etik Değerlere Yatkinliklarıyla İlgili Görüşlerinin Kıdemlerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Farklılık
Sevgi	Gruplar arası	1.01	4	.26	3.16	.02	C-A, E-A
	Grup içi	4.43	55	.08			
	Toplam	5.46	59				
Adalet	Gruplar arası	2.90	4	.72	4.24	.00	C-A
	Grup içi	9.39	55	.17			
	Toplam	11.28	59				
İşbirliği	Gruplar arası	.80	4	.20	.64	.63	
	Grup içi	17.16	55	.31			
	Toplam	17.96	59				

*p<.05

A: 0-5; B: 6-10; C: 11-15; D:16-20; E: 21 ve üzeri

Tablo 5 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin etik değerlerle ilgili görüşlerinin alındığı sevgi alt boyutuyla kıdemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($F=3.16$; $p<.05$). Birimler arasındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tukey testinin sonuçlarına göre 11-15 kıdeme sahip öğretmenlerin ($\bar{X}=4.79$) ve 21 ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin ($\bar{X}=4.86$); 0-5 arası kıdeme sahip öğretmenlere göre ($\bar{X}=4.43$) sevgi alt boyutunda yer alan insanlara saygılı olma, insanlara sevgi besleme, insan olmanın gereklerini yerine getirme, insanların kendisine güven duymalarını isteme, devlet malına zarar vermekten kaçınma, yaptığı işlerde şeffaf olma, insanların güvenlerini kötüye kullanmama konusunda daha duyarlı oldukları görülmektedir. Tablo 4 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin etik değerlerle ilgili görüşlerinin alındığı adalet alt boyutuyla kıdemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($F=4.24$; $p<.05$). 11-15 kıdeme sahip öğretmenlerin ($\bar{X}=4.92$), 0-5 arası kıdeme sahip öğretmenlere göre ($\bar{X}=4.20$) adalet alt boyutunda yer alan ayrımcılık yapmama, tarafsız olma, adaletli davranma, bütün insanlara eşit ve dürüst davranma konusunda daha istekli

oldukları görülmektedir. Türkçe öğretmenlerinin etik değerler ilgili görüşlerinin alındığı işbirliği alt boyutuyla kıdemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($F=.64$; $p>.05$).

3.4. Türkçe Öğretmenlerinin Etik Değerlere Yatkinlıklarıyla İlgili Görüşlerinin Sosyo-Ekonomik Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Bu başlık altında Türkçe öğretmenlerinin sevgi, adalet, işbirliği sosyo-ekonomik durumlarının anlamlı olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 6. Türkçe Öğretmenlerinin Etik Değerlere Yatkinlıklarıyla İlgili Görüşlerinin Sosyo-Ekonomik Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Sevgi	Gruplar arası	.30	2	.15	1.66	.20
	Grup içi	5.15	57	.09		
	Toplam	5.45	59			
Adalet	Gruplar arası	.26	2	.13	.62	.54
	Grup içi	12.02	57	.21		
	Toplam	12.28	59			
İşbirliği	Gruplar arası	.98	2	.49	1.65	.20
	Grup içi	16.98	57	.30		
	Toplam	17.96	59			

$p < .05$

Tablo 6'ya göre Türkçe öğretmenlerinin etik değerler ilgili görüşlerinin alındığı sevgi ($F=1.66$; $p>.05$), adalet ($F=.62$; $p>.05$), işbirliği ($F=1.65$; $p>.05$) alt boyutuyla sosyo-ekonomik durumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

3.5. Türkçe Öğretmenlerinin Etik Değerlere Yatkinlıklarıyla İlgili Görüşlerinin Yaş Duşumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Bu başlık altında Türkçe öğretmenlerinin etik değerlere yatkinlıklarıyla ilgili görüşlerinin yaş durumuna göre anlamlı olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 7. Türkçe Öğretmenlerinin Etik Değerlere Yatkinlıklarıyla İlgili Görüşlerinin Yaş Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Farklılık
Sevgi	Gruplar arası	.98	4	.24	3.00	.05	
	Grup içi	4.48	55	.08			
	Toplam	5.46	59				
Adalet	Gruplar arası	2.56	4	.64	3.63	.01	C-B
	Grup içi	9.72	55	.18			
	Toplam	12.28	59				
İşbirliği	Gruplar arası	.66	4	.17	.53	.71	
	Grup içi	17.30	55	.31			
	Toplam	17.96	59				

* $p < .05$ A:20-25; B: 26-30; C:31-35; D: 36-40; E:41-45; F: 46 ve üzeri

Tablo 7'de görüldüğü üzere Türkçe öğretmenlerinin etik değerler ilgili görüşlerinin alındığı sevgi ($F=3.00$; $p>.05$) ve işbirliği ($F=.53$; $p>.05$) alt boyutuyla öğretmenlerin yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Türkçe öğretmenlerinin etik değerler ilgili görüşlerinin alındığı adalet ($F=3.63$; $p>.05$) alt boyutuyla öğretmenlerin yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Bu farklılığın nedenini anlamak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre 31-35 yaş aralığındaki Türkçe öğretmenleri ($\bar{X} = 4.92$), 26-30 yaş aralığındaki öğretmenlere göre ($\bar{X} = 4.36$) adalet alt boyutunda yer alan ayrımcılık yapmama, tarafsız olma, adaletli davranma, bütün insanlara eşit ve dürüst davranma konusunda daha istekli oldukları görülmektedir.

3.6. Türkçe Öğretmenlerinin Etik Değerlere Yatkinlıkları Alt Boyutlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Bu başlık altında etik değerlere yakınlık ölçeği uygulanarak Türkçe öğretmenlerinin adalet, sevgi ve işbirliği yönelik öz yeterliğe ilişkin betimleyici istatistiklerine bakılmıştır.

Tablo 8. Etik Değerlere Yakınlıkları Alt Boyutlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Alt Boyutlar	N	Minimum	Maximum	\bar{X}	sd
Adalet	60	2.80	5.00	4.73	.30
Sevgi	60	3.88	5.00	4.70	.46
İşbirliği	60	3.50	5.00	4.64	.32

Tablo 8’de görüldüğü gibi Türkçe öğretmenlerinin adalet alt boyutunda en yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir. Bu boyutta kendilerini yeterli görmeyen Türkçe öğretmenleri de bulunmaktadır. Türkçe öğretmenlerinin adalet alt boyutunda yer alan ayrımcılık yapmama, tarafsız olma, adaletli davranma, bütün insanlara eşit ve dürüst davranma konusunda en düşük ve en yüksek ortalamaya sahip olması öğretmenlerin bu konuda kararsızlık yaşadıklarını göstermektedir. Türkçe öğretmenleri bireyleri karşı sevgi, saygı, insan gerekliliklerini yerine getirme, insanların kendilerine güven duymasını sağlama, devlet malına zarar vermekten kaçınma, yaptığı işlerde şeffaf ve sabırlı olma konusunda yüksek derecede motivasyona sahip oldukları görülmektedir. Türkçe öğretmenleri girişimci, rol model ve işbirliği içinde olma konusunda da kendilerini etik yakınlık içerisinde görmektedirler. Tablo bütünüyle incelendiğinde Türkçe öğretmenleri sırasıyla adalet, sevgi ve işbirliği boyutlarına önem göstermektedirler.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde Türkçe öğretmenlerinin etik değerlere yakınlığının belirlenmesinin cinsiyet, kıdem, sosyo-ekonomik, yaş ve gelir durumlarına göre ölçülmesinden elde edilen verilerden hareketle bulguların sonuçları ile etik üzerine yapılan araştırmaların sonuçları tartışılacaktır.

4.1. Tartışma ve Sonuç

Teknolojinin hızlı değişimiyle beraber değer konusunda öğrencilerin özbenliklerini yitirdikleri görülmektedir. Bu yüzden Milli Eğitim Bakanlığı, ders programlarında etik ve ahlaki değerlerin öğrenciler tarafından kazandırılmasına büyük önem vermektedir. Öğretmenlerin değer kavramını öğrencilere verirken dikkatli olmaları gerekmektedir. Araştırma incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin en çok güven kavramına önem verdikleri görülecektir. Toplumda insanların güvenlerini boşa çıkaran birçok birey bulunduğu gözlemlenmektedir. Bu yüzden Türkçe öğretmenleri insanların güvenini kötüye kullanmamaya özellikle önem göstermektedir. Öğretmenlerden özellikle sabırlı olmaları beklenmekteyken, sabır konusunda öğretmenlerin verdikleri cevapların yeterince seviyede olmadığı görülecektir. Öğretmenlik mesleği sabır mesleğidir. Özellikle 21. yüzyıl öğretmenlerinin Z kuşağı olarak adlandırılan 21. Yüzyıl öğrencileri karşısında daha sabırlı olmaları beklenmektedir. Gözütok (2000), araştırmasında öğretmenlerin etik davranışlarını tespit etmek ve bu davranışların düzeyini belirleme noktasında, öğretmenlerin etik davranma düzeylerinin düşük olduğu sonucunu tespit etmektedir. Gözütok’un bu sonuçları ile elde edilen sonuçlar birbirini destekler nitelikte değildir. Nitekim elde edilen veriler, Türkçe öğretmenlerinin etik değerlere yakın olduğu sonucunu göstermektedir.

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin cinsiyetleriyle etik değerlere yakınlıklarıyla ilgili görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Öğretmenin etik olması için bayan ya da erkek olmasının önemi yoktur. Öğretmen etik olarak evrensel öğretmenin özelliklerini taşımalıdır. Altinkurt ve Yılmaz (2011), araştırmasında öğretmen adaylarının, öğretmenlerin mesleki etik dışı davranışlar ile ilgili görüşlerini incelemiş ve araştırma sonucunda öğretmen adaylarının, görüşlerinin cinsiyete göre değiştiğini ve erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre daha olumsuz görüşlere sahip oldukları sonucuna ulaşmaktadır. Yapılan bu araştırmada ise bu noktadaki bulgular, erkek öğretmenlerin, cinsiyete göre etik görüşlerinin olumlu olduğu tespit edilmektedir. Obuz (2009), araştırmasında, öğretmen adaylarının, cinsiyete göre etik görüşlere ilişkin verdikleri cevaplar doğrultusunda, görev sorumluluğunda kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere göre daha etik davranma eğiliminde olduklarını gözlemlemektedir. Pelit ve Güçer (2006), araştırmasında, öğretmenlerin etik algılamalarını, cinsiyete göre karşılaştırdığında kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere göre daha hassas olduklarını tespit etmektedir. Bu bağlamda bu veriler, elde edilen verileri desteklemektedir. Nitekim; yapılan araştırmada, kadın öğretmen ortalamasının, erkek öğretmen ortalamasına göre daha yüksek olduğu tespit edilmektedir. Gülcan, Kılınç ve Çepki (2012), araştırmasında ilköğretim okul müdürlerinin etik liderlik davranışları gösterme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesiyle, okul müdürlerinin etik ilkelere uygun davranış gösterme düzeylerine ilişkin görüşleri, cinsiyet değişkinine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Araştırma sonuçlarına göre 11-15 kıdeme sahip öğretmenlerin ve 21 ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin; 0-5 arası kıdeme sahip öğretmenlere göre sevgi alt boyutunda yer alan insanlara saygılı olma, insanlara sevgi besleme, insan olmanın gereklerini yerine getirme, insanların kendisine güven duymalarını isteme, devlet malına zarar vermektan kaçınma, yaptığı işlerde şeffaf olma, insanların güvenlerini kötüye kullanmama konusunda daha duyarlı oldukları görülmektedir. 11-15 kıdeme sahip öğretmenlerin, 0-5 arası kıdeme sahip öğretmenlere göre adalet alt boyutunda yer alan ayrımcılık yapmama, tarafsız olma, adaletli davranma, bütün insanlara eşit ve dürüst davranma konusunda daha istekli oldukları görülmektedir. Gülcan ve diğerleri (2012), araştırmasında kıdem değişkenini incelediğinde, davranışsal etik boyutunda 1-10 ve 11-20 yıl mesleki kıdeme sahip olan öğretmenler arasında 11-20 yıl mesleki kıdeme sahip olan öğretmenleri destekler nitelikte anlamlı bir farklılığı gözlemlemektedirler. Özdemir, Özen ve Yirci (2013), araştırmasında eğitim yöneticilerinin etik sorunları çözerken sergiledikleri etik liderlik davranışlarına ilişkin katılımcı görüşleri, yapılan analizlerle kıdem değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu sonucunu tespit etmektedir.

Türkçe öğretmenlerinin etik değerler ilgili görüşlerinin alındığı sevgi, adalet, işbirliği alt boyutuyla sosyo-ekonomik durumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Obuz (2009), araştırmasında ekonomik durumu iyi olan öğretmen adaylarının daha etik davranışlar sergileme eğiliminde olduklarını tespit etmektedir.

Türkçe öğretmenlerinin etik değerler ilgili görüşlerinin alındığı sevgi ve işbirliği alt boyutuyla öğretmenlerin yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Türkçe öğretmenlerinin etik değerler ilgili görüşlerinin alındığı adalet alt boyutuyla öğretmenlerin yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. 31-35 yaş aralığındaki Türkçe öğretmenlerin, 26-30 yaş aralığındaki öğretmenlere göre adalet alt boyutunda yer alan ayrımcılık yapmama, tarafsız olma, adaletli davranma, bütün insanlara eşit ve dürüst davranma konusunda daha istekli oldukları görülmektedir.

Türkçe öğretmenleri sırasıyla adalet, sevgi ve işbirliği boyutlarına önem göstermektedirler. Erdoğan (2012), yaptığı araştırmasında, okul müdürlerinin, hoşgörü ve adalet kavramları noktasında etik davranma düzeylerinin düşük olduğu sonucunu tespit etmektedir. Duran (2014), araştırmasında okul öncesi öğretmenlerinin, mesleki etik davranışları algılama düzeylerinin yüksek olduğunu tespit etmektedir. Kaya (2014), araştırmasında meslek etiğini, o mesleği icra eden kişinin, mesleğini yeteri kadar iyi yapıp yapmadığının ortaya konması şeklinde ifade etmektedir. Bireyin, sahip olduğu mesleğin, genel ve özel kurallarına yerli yerinde uyma, mesleğin gerekli kriterlerini yerine getirme, mesleğin hakkını verme, meslek etiğinin önemini açığa çıkarır. Yeşilyurt ve Kılıç (2014), araştırmasında öğretmenlerin mesleki etik seviyelerinin beklenenin altında olduğunu ve etik ilkeler konusunda öğretmenlerin kendilerini geliştirmeleri gerektiğini ifade etmiştir.

Etik ve etik kavramlar, öğretmenlerde bulunması gereken ve özellikle eyleme dönüşmesi gereken önemli kavramlardır. Öğretmen, sınıf ortamında sözlerinden çok yaptıklarıyla, eylemleriyle öğrencileri etkilemektedir. Nitekim; beden dili, sözlerden çok daha etkili olan bir dildir.

Araştırmada kullanılan ölçek içerisinde öne çıkan maddeler, şu şekilde yorumlanabilir:

- ✓ Etik değerlere sahip olan bir öğretmenin sabırlı olması gerekmektedir. Öğretmenin, öğrenci ile karşılıklı ilişkilerinde sabırlı davranması çok önemlidir. Öğrenme konusunda, sınıf ortamına uyum sağlamakta, kendini ifade etmekte zorluk çeken öğrencilere, öğretmenin sabırlı olması gerekmektedir. Öğretmenin sabırlı olması, öğrencinin kendisini daha rahat hissetmesini sağlamakta ve öğretmen- öğrenci ilişkisi için önemli bir adım olabilmektedir.
- ✓ Etik değerlere sahip olan bir öğretmen, yeni şeyler yapma konusunda girişimcidir. Öğretmenin girişimci olması, öğrenci üzerinde olumlu bir etkisi olabilmektedir. Kendisini yenileyen ve radikal kararlar alan bir öğretmen, ders ortamını eğlenceli bir hale getirmekte zorlanmamaktadır. Altan (2014), girişimciliği, elde var olan kaynakların ötesinde yeni şeyler arama ve keşfetme olarak tanıtmaktadır. Bu noktadan bakıldığında öğretmen, sınıfta mevcut olan kaynakları en iyi şekilde kullanabilen ve öğrenciye, bu kaynakları en iyi ve nitelikli şekilde kullanmayı öğretebilenidir. Sorunları çözen ve ihtiyaçları karşılayan bir öğretmen, girişimci ruhuna sahip bir öğretmen konumundadır.
- ✓ Etik değerlere sahip olan bir öğretmen, öğrencilere rol- model olabilmelidir. Bu noktada, bir öğretmenin değer kavramları ile ilgili sadece bilgi sahibi olması yeterli değil, aynı zamanda bu değer kavramlarını eyleme dönüştürmesi gerekmektedir. Bu bağlamda öğretmen, öğrencilere olumlu bir rol- model olma eğilimi göstermiş olacaktır.

- ✓ Etik değerlere sahip olan bir öğretmen, insanlarla işbirliği içerisinde çalışmaktan memnun olmaktadır. Bu memnuniyeti, sınıf içerisinde ve sınıf dışında devam ettiren öğretmen aynı zamanda sabırlı bir öğretmen olarak vasıflandırılmaktadır. Çınkır ve Çetin (2010), okullarda; okul yönetimi, öğretmenler, eğitici olmayan işgörenler ve öğrenciler arasındaki ilişkinin niteliği, verimli bir ortam oluşturduğunu ifade etmektedir. Başka bir ifade ile olumlu mesleki çalışma ilişkileri, insan ilişkilerini ve işbirliğini etkileyerek okuldaki değer kavramını ve okul kültürünü ortaya çıkarır. Bunun sonucunda da daha etkili ve verimli bir okulun ortaya çıkabileceğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, öğretmenin işbirliği çalışmalarına ağırlık vermesi önem arz etmektedir.
- ✓ Etik değerlere sahip olan bir öğretmen, her yaştaki insanlara sevgi beslemektedir. Sevgi duygusunun eyleme dönüşmesi, öğretmen için önemli bir olgudur. Sevgi, eğitimin vazgeçilmez bir unsurudur. Öğrenci ve öğretmen arasında önemli bir bağıdır. Ergen (2007), sevginin huzur ve güven ile dolu olabileceğini söylemektedir. Hatta kişinin, ruhi kişiliğini tamamlaması dahi sevgi ile olacağını ifade etmektedir. Ayrıca Ergen, sevgi ortamında güven duygusunun sağlam bir şekilde ortaya çıktığına da değinmektedir. Bu noktadan; sevgi ve güven duygularının, birbirini meydana getirdiği ve eğitim için gerekli olduğu görülmektedir. Öğretmenin, sevgiyi içinde beslemesi ve eyleme dönüştürmesi, öğrenci ile öğretmen arasında sağlam bir güven ortamı ortaya çıkarmaktadır. Sevgi ve güven ortamında saygı kaçınılmazdır. Sevgi, saygı ve güven, etik değerlerin önemli üç unsurudur. Bu üç önemli unsur, bir öğretmenin vazgeçilmez eylemleri olmak zorundadır. Aksi durumda eğitimde önemli sorunlar meydana gelebilmektedir.
- ✓ Etik değerlere sahip bir öğretmen, şartlar ne olursa olsun bütün insanlara eşit mesafede yaklaşır ve öğrencileri arasında tarafsız davranır. Öğretmenlerin, tarafsız davranma ve eşit davranma düzeylerinin yüksek olması, bu iki değer korunduğu anlamına geldiği söylenebilir. Öğrencilere eşit yaklaşan ve öğrenciler arasında tarafsız olan bir öğretmen, nitelikli ve erdemli bir öğretmendir. Eşit davranma ve tarafsız olmanın eyleme dönüşme hali erdemdir. Bir öğretmenin, bu erdemli davranışta ve tutumlarda bulunması eğitimi kaliteli ve güvenilir yapabilmektedir.
- ✓ Etik değerlere sahip öğretmen, her şartta adaletli davranan, ayrımcılık yapmayan, dürüst davranan, insan olmanın gereklerini yerine getiren, yaptığı işlerde şeffaf olan ve devletin malına zarar vermekten kaçınan bir öğretmendir. Bu bağlamda bütün bu önemli değerleri benimseyen ve bu benimsediği değerleri eyleme dönüştüren öğretmen başarılı ve üstün bir öğretmendir. Bu nitelikteki bir öğretmen, öğrenci ile sağlam temelli ilişkiler kurabilmektedir. Öğretmen, öğrenci ve eğitim üçlüsü arasındaki başarılı birlik ve beraberlik bu sayede sağlanmış olabilmektedir. Etik değerlerin, öğretmen, öğrenci ve okul için çok değerli olduğu görülmektedir.

4.2. Öneriler

- ✓ Bu araştırma, başka alanlardaki öğretmenlere, farklı örneklem yöntemleri ile uygulanabilir. (Matematik, Sosyal ve Beden Eğitimi Öğretmenleri gibi). Bu sayede bu öğretmenlerin etik değerlere yatkınlığı belirlenmiş olacaktır.
- ✓ Eğitim fakültelerinde etik alanında uzmanlaşmış öğretim görevlileri ile Türkçe öğretmenleri, etik ve etik ile ilgili değerler konusunda işbirliği yapılabilir.
- ✓ Etik ve etik ile ilgili değer ve kavramlar, üzerinde çok araştırma yapılmış bir saha olmadığı için, etik ile ilgili yapılan bu tür araştırmalar değerlidir. Bu bağlamda bundan sonraki araştırmalar için örnek olabilir.
- ✓ Türkçe ve diğer alan öğretmenlerinin, kendilerini hem mesleki alanda geliştirmeleri hem de etik davranış tutumlarını yükseltmeleri için lisansüstü eğitim yapmaları teşvik edilebilir.
- ✓ Milli Eğitim Bakanlığı'nın, Türkçe öğretmenlerini mesleki etik konusunda bilgilendirici ve öğretici seminerler düzenlemeleri ya da hizmetiçi eğitim kursları düzenlemeleri, öğretmenlerin etik konusunda yaşadıkları sorunları en aza indirebilir.
- ✓ Öğretmen adaylarına, tutum ve davranış noktasında rehber bir araştırma olabilir. Öğretmen adayları, mesleğe başlamadan önce etik konusunda tutum ve davranış eksikliklerini giderebilir.
- ✓ Öğretmenlerin etik ile ilgili karşılaştıkları ikilemleri, sorunları danışıp çözebilecekleri birimler kurulabilir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (2009). Türk eğitim tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2009). Ankara: PegemA Yay.
- Altan, M. (2014). Türkiye'nin eğitim çıkmazı, Ankara: Pegem Akademi.
- Altinkurt, Y. ve Yılmaz, K. (2011). Aday öğretmenlerin mesleki etik dışı davranışlar ile ilgili görüşleri. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22, 113-128.
- Arslan, S. (2015). Eğitim ve etik. Literature and History of Turkish, 10(7), 111-124.
- Cevizci, A. (2002). Etiğe giriş. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Çeliköz, N. ve Çetin, F. (2004). Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını etkileyen etmenler. Millî Eğitim Dergisi, 162.
- Çınkır, Ş. ve Çetin, S. (2010). Öğretmenlerin okullarda mesleki çalışma ilişkileri hakkındaki görüşleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 16(3), 353-371.
- Duran, K. (2014). Okul öncesi öğretmenlerinin mesleki etik davranışları algılama düzeylerinin ve etik ikilemleri çözümlemelerinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, Ç. (2012). İlköğretim okul müdürlerinin davranışlarının etik ilkelere uygunluğu. Kastamonu Eğitim Dergisi, 20(2), 5003-518.
- Ergüden, A. (2003). Uygulamalı etik ne tür bilgi içerir?. 1. Ulusal uygulamalı etik kongresi kitabı (s.12-13) Ankara: ODTÜ.
- Frankena, W. (2007). Etik. (Çev: A. Aydın). Ankara: İmge Yayınları.
- Gözütok, F. (2000). Öğretmenlerin etik davranışları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 32 (1), 83-99.
- Gülcan, M. G., Kılınç, A. Ç. ve Çepki, O. (2012). İlköğretim okulu müdürlerinin etik liderlik davranışları gösterme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Türk Eğitim Dergisi, 10(1), 123-142.
- Hacıoğlu, F. ve Alkan, C. (1997). Öğretmenlik uygulamaları. Ankara: Alkım Yayınevi.
- Karasar, N. (2008). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, İ. (2014). Öğretmenlik mesleğinde etik. İstanbul: Paradigma Akademi Yayınları.
- Kaya, İ. (2015). Etik değerlere yakınlık ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi, 8(41), 968-974.
- Pelit, E. ve Güçer, E. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen mesleğiyle ilgili etik olmayan davranışlara ve öğretmenleri etik dışı davranışa yönelten faktörlere ilişkin algılamaları. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, 2, 95-118.
- Pieper, A. (1999). Etiğe giriş (Çev. V. Aytaman, G. Sezer). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sünbül, A. M. (2001) Bir meslek olarak öğretmenlik. Öğretmenlik Mesleğine Giriş içerisinde. (Ed. Ö. Demirel-Z. Kaya) Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Tan, M. (1996) . Bir kadın mesleği öğretmenlik kadın gerçeklikleri. İstanbul: Say Yayınları.
- Tepe, H. (2000). Etik ve meslek etikleri. Ankara: Türkiye felsefe kurumu.
- Usta, A. (2011). Yönetiminde etik ve ahlâk. Kuramdan Uygulamaya Kamu 1(2), 39-49.
- Yeşilyurt, E. ve Kılıç, M. E. (2014). Ortaokul öğrencilerinin algılarına göre öğretmenlerin etik değerlere uyma düzeylerinin değerlendirilmesi. EKEV Akademi Dergisi, 60, 471-486.